

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ทศนคติและบทบาทของพระสงฆ์ และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ทศนคติ บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานกรมการศาสนา และกรมป่าไม้ เพื่อจะได้นำข้อมูลพื้นฐานในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. ระเบียบวิธีวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผลการวิจัย

5. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาทศนคติและบทบาทของพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์
- 1.2 เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่วัดและสำนักสงฆ์รอบบริเวณเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล

2. ระเบียบวิธีการวิจัย

- 2.1 ประชากรที่ศึกษาคือ พระสงฆ์ และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่วัดและสำนักสงฆ์รอบบริเวณเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 21 แห่ง และพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม 529 คน
- 2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยคัดเลือกวัดและสำนักสงฆ์รอบบริเวณเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล จำนวน 21 แห่ง ดำเนินการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม

(AREA OR CLUSTER SAMPLING) แบ่งออกเป็น 4 ทิศ แล้วสุ่มมาจำนวน 12 แห่ง และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากสูตร YAMANE ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 228 คน ซึ่งวัดและสำนักสงฆ์ใน 12 แห่ง ที่สุ่มมานั้นมีพระสงฆ์จำอยู่ต่ำสุด 3 รูป จึงได้กำหนดแบบโควต้าสำหรับพระสงฆ์เป็นแห่งละ 3 รูป รวม 36 รูป และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม กระจายเก็บจากวัดและสำนักสงฆ์เท่า ๆ กัน แห่งละ 16 คน รวม 192 คน

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 สำหรับพระสงฆ์ มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1.1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของพระสงฆ์

ตอนที่ 1.2 แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ ด้านการอบรมสั่งสอนให้เห็นคุณค่าป่าไม้ จำนวน 10 ข้อ

Rajabhat Mahasarakham University

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ ด้านการอนุรักษ์และบำรุงรักษาต้นไม้ จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับทัศนคติของพระสงฆ์ ด้านการป้องกันปราบปรามผู้ทำลายป่าไม้ จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 2

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการอบรมสั่งสอนให้เป็นคุณค่าของป่าไม้ จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการปลูก และบำรุงรักษาต้นไม้ จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้านการป้องกันปราบปรามผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ชุดที่ 2 สำหรับกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม
แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1.1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม

ตอนที่ 1.2 แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับระดับทัศนคติของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม
ด้านการให้ความร่วมมือในการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับระดับทัศนคติของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม
ด้านการป้องกันและปราบปรามผู้ทำลายป่าไม้ จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 2

ส่วนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับบทบาทของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมด้านการ
ให้ความร่วมมือในการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับบทบาทของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ด้านการ
ป้องกันและปราบปรามผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของ
กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีหน่วยวิเคราะห์
เป็นระดับบุคคล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พระสงฆ์ และผู้ปฏิบัติธรรม โดยใช้แบบ
สอบถาม ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 10 เดือน
เมษายน พ.ศ. 2546 ถึง วันที่ 15 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 จากนั้น ผู้วิจัยนำแบบสอบ
ถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของรหัส แล้วนำไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS
For Windows สถิติที่ใช้ประกอบด้วย 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่
ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

บทสรุป และอภิปรายสรุปผลนี้ กล่าวถึงการสรุปผลตามสมมติฐานการวิจัย
ข้อเสนอแนะ และปัญหาอุปสรรค สำหรับการปฏิบัติวิจัยและการวิจัยครั้งต่อไป

3. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมรอบบริเวณเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อ 1 "เพื่อศึกษาทัศนคติและบทบาทของพระสงฆ์ และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล"

1. ทัศนคติของพระสงฆ์

1.1 ทัศนคติของพระสงฆ์โดยรวม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของพระสงฆ์โดยรวม พบว่าพระสงฆ์มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูลว่า จะต้องมีการอบรมสั่งสอนให้เห็นคุณค่าของป่าไม้ โดยร่วมกันปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ พร้อมทั้งป้องกันปราบปรามมิให้มีการตัดไม้ทำลายป่า เมื่อดำเนินการได้ตามวิธีดังกล่าวก็จะเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูลอย่างยั่งยืนสืบไป

1.2 ทัศนคติของพระสงฆ์ด้านการอบรมสั่งสอนให้เห็นคุณค่า

ป่าไม้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติของพระสงฆ์ในด้านการอบรมสั่งสอนให้เห็นคุณค่าป่าไม้นั้น พระสงฆ์เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้น เมื่อเห็นคุณค่าของป่าไม้แล้ว การรักและหวงแหนก็จะเกิดขึ้น ก็จะเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ไปด้วย

1.3 ทัศนคติของพระสงฆ์ด้านการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติของพระสงฆ์ในด้านการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ นั้น พระสงฆ์มองว่าเมื่อป่าไม้ถูกตัดทำลายไปแล้ว หากจะปล่อยให้เกิดโดยธรรมชาตินั้นย่อมเป็นไปได้ช้า ดังนั้นจำเป็นต้องปลูกและมีการบำรุงรักษาต้นไม้ทดแทนที่ถูกทำลายป่า ซึ่งในไม่ช้าความอุดมสมบูรณ์ก็จะกลับคืนมาต่อไป

1.4 ทศนคติของพระสงฆ์ด้านการป้องกันปราบปรามผู้ทำลาย ทรัพยากรป่าไม้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทศนคติของพระสงฆ์ในด้านการป้องกัน
ปราบปรามผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้นั้น พระสงฆ์พิจารณาเห็นว่าเมื่อมีการอบรมสั่งสอนให้เห็น
คุณค่าของป่าไม้แล้ว ราษฎรที่ได้รับการอบรมสั่งสอนก็ไม่มีการทำลายทรัพยากรป่าไม้ แต่ก็มี
ราษฎรที่เห็นประโยชน์ส่วนตัว ตัดไม้ทำลายป่า ดังนั้นรัฐควรมีมาตรการป้องกันปราบปราม
ผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจังต่อไป

2. บทบาทของพระสงฆ์

2.1 บทบาทของพระสงฆ์โดยรวม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทของพระสงฆ์โดยรวม พบว่าพระสงฆ์
เป็นผู้มีบทบาทมากที่สุด ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ
ป่าดงมูล โดยมีบทบาทด้านการอบรมสั่งสอน ด้านการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ตลอดจนด้าน
การป้องกันและปราบปรามผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้ด้วย ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง
ที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูลให้มั่นคงยั่งยืนตลอดไป

2.2 บทบาทของพระสงฆ์ด้านการอบรมสั่งสอนให้เห็นคุณค่าของ ป่าไม้

ผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ด้านการอบรมสั่งสอนให้เห็น
คุณค่าของป่าไม้ พบว่าพระสงฆ์ได้ปฏิบัติจริง สม่ำเสมอ เพื่อให้กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมและราษฎร
ได้สำนึกในคุณค่าของป่าไม้อันจะก่อเกิดให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจังต่อไป

2.3 บทบาทด้านการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทด้านการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้
พบว่าพระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นแกนนำที่มีบทบาทอย่างยิ่งที่ได้นำกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกันปลูกและ
บำรุงรักษา เพื่อให้ต้นไม้เติบโตเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์สืบไป โดยได้มีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

2.4 บทบาทด้านการป้องกันและปราบปรามผู้ทำลายทรัพยากร ป่าไม้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทของพระสงฆ์ด้านการป้องกันและ
ปราบปรามผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้ พบว่า พระสงฆ์เป็นที่เคารพของราษฎร ได้ใช้ความเคารพ

ย้ำเกรงว่ากล่าวตักเตือนเมื่อพบเห็นการตัดไม้ทำลายป่า ตลอดจนร่วมกับคณะสงฆ์และชาวบ้านดับไฟป่า เมื่อเกิดไฟป่า ซึ่งนับว่าเป็นบทบาทที่จำเป็นอย่างยิ่ง ในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

3. ทศนคติของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม

3.1 ทศนคติของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมโดยรวม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทศนคติของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมโดยรวมแล้วพบว่ากลุ่มผู้ปฏิบัติเห็นว่าภารกิจที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูลให้สำเร็จได้นั้น จะต้องร่วมกันปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ ตลอดจนป้องกันปราบปรามผู้ทำลายป่าไม้อย่างจริงจัง จึงจะสัมฤทธิ์ผลได้

3.2 ทศนคติของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมด้านการให้ความร่วมมือในการปลูกและบำรุงรักษาป่าไม้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทศนคติของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมด้านการให้ความร่วมมือในการปลูกและบำรุงรักษาป่าไม้นั้น พบว่า กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมเห็นว่าภารกิจที่ได้ร่วมปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้กับพระสงฆ์ในบริเวณวัดหรือสำนักสงฆ์ ตลอดจนบริเวณที่ได้จัดไว้ นั้น เป็นการสร้างกุศลทำบุญอย่างหนึ่ง สมควรกระทำอย่างยิ่ง

3.3 ทศนคติของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมด้านการป้องกันและปราบปรามผู้ทำลายป่า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทศนคติของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมด้านการป้องกันและปราบปรามผู้ทำลาย ซึ่งกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมเห็นว่าเพื่อให้เป็นรูปธรรมในเรื่องการป้องกันและปราบปราม รัฐควรที่จะต้องดำเนินการอย่างจริงจังจึงจะสำเร็จผลได้

4. บทบาทของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม

4.1 บทบาทของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมโดยรวม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมโดยรวมพบว่ากลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมเป็นกลุ่มที่มีบทบาทมากในการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับพระสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นในด้านการให้ความร่วมมือในการปลูกและบำรุงรักษาป่าไม้ตลอดจนด้านการป้องกันและปราบปรามผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้

4.2 บทบาทของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมด้านการให้ความร่วมมือในการปลูกและบำรุงรักษาป่าไม้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมด้านการให้ความร่วมมือในการปลูกและบำรุงรักษาป่าไม้นั้น กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมได้มีบทบาทในเรื่องดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ และถือได้ว่าเป็นกำลังที่สำคัญที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จได้ในการปลูกและบำรุงรักษาป่าไม้

4.3 บทบาทของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมด้านการป้องกันและปราบปรามผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมด้านการป้องกันและปราบปรามผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งกลุ่มที่ตัดไม้ทำลายป่าเป็นราษฎรอยู่ในชุมชนเดียวกันกับกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ การที่จะปราบปรามผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้จึงเป็นการกระทำที่ยาก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม

5.1 ปัญหา

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้น ไม่ว่าจะพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมนั้น เวลาที่จะดำเนินการค่อนข้างจำกัด เพราะพระสงฆ์มีข้อวัตรปฏิบัติในกิจของสงฆ์ และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมก็ดำเนินการได้เฉพาะในวันพระที่เข้าร่วมปฏิบัติธรรมหรือวันที่วัดหรือสำนักสงฆ์ได้จัดขึ้นเท่านั้น

5.2 อุปสรรค

ในการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ชุมชนยังขาด ความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งได้มีการอบรมสั่งสอนในสวนกลุ่มของผู้ปฏิบัติธรรมที่มาร่วมกับวัดเท่านั้น ซึ่งยังมีกลุ่มราษฎรที่ไม่ได้มาวัดหรือสำนักสงฆ์ที่ยังไม่รู้และเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนวัดหรือสำนักสงฆ์ขาดอุปกรณ์ เครื่องมือ ที่จะทำการป้องกันไฟป่า ซึ่งเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำลายทรัพยากรป่าไม้

5.3 ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานของรัฐควรที่จะจัดให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับชุมชน รอบบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล และจัดหาเครื่องมือดับไฟป่าให้กับวัดหรือสำนักสงฆ์ตลอดจนให้มีการปราบปรามผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจังด้วย

4. การอภิปรายผลวิจัย

4.1 ทศนคติและบทบาทของพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม

จากผลการศึกษาทศนคติและบทบาทของพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมพบว่า ในความรู้สึกนึกคิดของพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมในเรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล ซึ่งเห็นได้จากคำพูดหรือพฤติกรรมของแต่ละคนนั้นที่มีต่อป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูลมีมากที่สุด โดยที่หลักแห่งพุทธศาสนาคือการไม่เบียดเบียนการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย แต่ละชีวิตจึงได้รับความเคารพเสมอทุกชีวิตต่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน พุทธศาสนาเกิดจากการเรียนรู้อย่างเข้าใจในธรรมชาติธรรมะคือ ธรรมชาติที่เกิดขึ้นดำรงอยู่ และดับไปเป็นวัฏจักรด้วยหลักของพุทธศาสนาคือ หลักแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยกันนี้เอง จึงทำให้มีแนวความคิดในการนำหลักพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการนำพาผู้คนไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัจฉรา กาญจนโทย และคณะ (2528 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของพระพุทธรูปศาสนาที่มีต่อสังคมไทย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า พระป่าพัฒนาสังคมไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาทางจิต พระป่าทางอีสานหลายรูปพัฒนาวัดพร้อม ๆ กับการพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาวัด คือ ความสะอาด ความร่มรื่น เป็นต้น พระป่าจะรักษาสภาพวัดให้คงสภาพป่าเหมือนเดิมสิ่งก่อสร้างมีน้อยและสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ประยูร ปยุตโต . 2537 : บทคัดย่อ) ที่ได้กล่าวในเรื่องคนไทยกับป่าว่า หลักการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ตามความจำเป็นมนุษย์ทุกคนจำเป็นพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำเนินชีวิต โดยพุทธศาสนาสอนใช้ทรัพยากรธรรมชาติภายใต้ขอบเขตที่พอดีพอเหมาะแก่ตนเพื่อร่างกายอยู่ได้โดยไม่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ในปัจจุบันจะเห็นว่าการตัดไม้ทำลายป่าและการครอบครองพื้นที่ป่าอย่างเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว จนเกิดความทุกข์แก่มนุษย์ในชาติ ทำให้ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล อากาศร้อน ฉะนั้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติตามจำเป็นนั้น จะต้องมีปัญญากำกับการใช้ทรัพยากรและยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐชา สัมเขียวหวาน (2541 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดราชบุรี ที่ศึกษาพบว่า หลักธรรมมีส่วนสนับสนุนให้พระสงฆ์อนุรักษ์ทรัพยากร

ป่าไม้ และหลักธรรมที่สนับสนุนพระสงฆ์อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด คือ ด้านความกตัญญู รู้คุณค่าต่อป่าไม้ โดยพระสงฆ์ท่านคิดว่าพระพุทธเจ้าได้อาศัยโคนต้นไม้ในการประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดทางศาสนาพุทธ พระพุทธองค์ทรงเป็นแบบอย่างที่ดี ในการรู้คุณค่าต่อป่าไม้ที่ให้ร่มเงา คุ้มแดด คุ้มฝนในการตรัสรู้และอีกทั้งป่าไม้ยังมีบุญคุณต่อมนุษย์ ทั้งปวง ซึ่งสอดคล้องกับ ประสพสุข พันธปุระยूर (2535 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า พระสงฆ์ที่เป็นกรณีศึกษามีบทบาทคล้ายคลึงกัน ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาท ได้แก่ ศรัทธา บารมี ปฏิปทา สามัคคีธรรม กิจกรรมเกื้อกูล จาริตะประเพณี กลุ่มอนุรักษ์องค์กรต่าง ๆ หน่วยราชการ และวิธีการนอกแบบบทบาทของพระสงฆ์เป็นที่ยอมรับของประชาชน และจะช่วยอนุรักษ์ป่าไม้ได้ เป็นอย่างดี พร้อมทั้งสอดคล้องกับสันติรัตน ทอนฮามแก้ว (2537 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระธรรมยุต ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดสกลนคร พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ที่มีบทบาทต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีร้อยละ 33.21 กิจกรรมที่พระธรรมยุตมีบทบาทมาก คือ วิธีใช้ในการเผยแพร่งานด้านกรอนุรักษ์ ร้อยละ 100 รองลงมาได้แก่ การมีบทบาทในการ ป้องกันและรักษาป่า ร้อยละ 98.06 ส่วนกิจกรรมที่มีพระธรรมยุตมีบทบาทน้อยที่สุด คือ การมี บทบาทในการตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมประจำวัด มีร้อยละ 2.67 ซึ่งสอดคล้อง กับการวิจัยของ กัญญา ทักษะนันท์ (2538 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวว่า ธรรมคำสอนของพระพุทธ ศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้นั้น ได้แก่ ความเมตตา (ความมีไมตรี ความรัก ความ พรารถนาดี) ความเคารพยำเกรง (คำสอนให้บุคคลอยู่ร่วมกันด้วยคุณธรรม เคารพนับถือ ความดีของกันและกันในฐานะเป็นเพื่อนร่วมภพกรรมชาติเดียวกัน) ความรู้จักประมาณในการ บริโภคทรัพยากรป่าไม้ (ใช้สอยถูกต้องตามหลักธรรมมิให้สนองตัณหา) ความกตัญญู (ความ รู้คุณค่า) ความเพียร (การฝึกตนโดยอาศัยป่าไม้ที่มีความสงบ) และความสุข (ป่าไม้ให้ความร่มรื่น ความสงบนิ่ง ความบริสุทธิ์ร่มเย็น อ่อนโยน) ส่วนวัตรปฏิบัติในการอนุรักษ์ป่าไม้ ได้แก่ ธรรม ในชั้นปฏิบัติกร ซึ่งมีทั้งที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก และที่เกิดภายหลัง จำแนกออกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนแรก เป็นส่วนที่มาจากพระปาติโมกข์ ที่เรียกว่า พรหมจริยามีสีลของ พระสงฆ์ 227 ข้อ มีอยู่ 5 ข้อ ที่เกี่ยวข้องคือ 60, 68, 110, 137, 219 ส่วนที่ 2 เป็นส่วน นอกพระปาติโมกข์ ที่เรียกว่าอภิสมาจาร คือ ขนบธรรมเนียม มารยาทอันดีงามของพระสงฆ์ ได้แก่ พุทธกิจกรรมที่พระสงฆ์ควรทำและไม่ควรทำ 8 ประการ คือ หมวดยาด้วยรองเท้า หมวดยา ด้วยยา หมวดยาด้วยจิวร หมวดยาด้วยจำพรรษา ห้ามเผาป่า ฐุงควัตร 13 ที่เกี่ยวกับป่าไม้

2 ประการ คือ อยู่ป่าเป็นวัตร และอยู่โคนไม้เป็นวัตร ข้อปฏิบัติสำหรับภิกษุ ผู้อยู่ป่า 17 ประการ และพุทธประเพณีประยุกต์ 5 ประการ เช่น การบวชป่า การสืบทอดป่า เป็นต้น

สรุปได้ว่า พระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมเป็นผู้ที่มีทัศนคติและบทบาทสำคัญ ในชุมชนชนบท เป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์ ด้านชุมชน ด้านวัฒนธรรม และด้านจิตวิญญาณ โดย นำชาวบ้านรักษาป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ ช่วยรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นผู้นำส่งเสริมศิลปกรรมและจริยธรรม ที่สำคัญต่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ต่อไป

4.2 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติ ธรรม

จากข้อปัญหาและอุปสรรคพร้อมทั้งข้อเสนอแนะของพระสงฆ์และกลุ่ม ผู้ปฏิบัติธรรม พบว่า ในการร่วมมือระหว่างพระสงฆ์กับกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ดีต่อกันให้เกิดขึ้น อันจะนำ มาซึ่งความร่วมมือ ในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งพระสงฆ์และ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม และเจ้าหน้าที่ต่างก็มีจุดอ่อนและจุดแข็งที่ต่างกัน เจ้าหน้าที่มีจุดเด่นที่มี อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย หรือมี “พระเดช” แต่มีจุดอ่อนไม่เป็นที่น่าเชื่อถือ ศรัทธา (มองใน ภาพรวม) แต่ส่วนพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ท่านมีจุดแข็งที่เป็นที่ศรัทธาเชื่อถือของราษฎร หรือมี “พระคุณ” แต่มีจุดอ่อนในการใช้พระเดช ดังนั้นเมื่อนำจุดแข็งในการใช้พระเดช ดังนั้น เมื่อนำจุดแข็งทั้งสองฝ่ายมาใช้ร่วมกันย่อมจะเกิดประโยชน์ เกื้อกูลกันยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานร่วมกันยังมีรายละเอียดหลายเรื่องที่ต้องพิจารณา นอกจากนั้นยังต้องกระทำ ด้วยความรอบคอบระมัดระวัง เพราะพระสงฆ์และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม และเจ้าหน้าที่ต่างก็มี บุคคลหลายประเภท ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ อานันท์ กาญจนพันธ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำที่เป็นพระ ครู ชาวบ้าน และเกษตรตำบล มีทั้งผู้นำทางความคิด ผู้นำทาง ศิลธรรม และผู้นำสามารถวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายใน นอกชุมชนผสมผสาน ความคิดที่อยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสากล และสามารถสื่อไปยัง ชาวบ้านในชุมชนอย่างมีพลังด้วยภาษาและตัวอย่างแบบพื้นบ้าน นอกจากนี้จากการศึกษาของ สันฐิตา กาญจนพันธ์ (2535 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องศักยภาพชุมชนในการ อนุรักษ์ป่าไม้ กรณีศึกษาภาคเหนือตอนบน พบว่า ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตสำนึก ถึงคุณค่าของป่า และความจำเป็นต้องอนุรักษ์ป่าแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ การสืบทอดประเพณี การรักษาป่าบนความเชื่อของชุมชนการเผชิญปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรกับบุคคลภายนอก

ชุมชนและประสภภัยธรรมชาติที่เป็นผลมาจากการทำลายป่า และความล้มเหลวของการฟื้นฟู ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมไม่ได้อยู่ที่บทบาทของรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความร่วมมือของ ชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้วย ผลการศึกษาจึงพบว่าชาวบ้านมีความรู้ ความ เข้าใจ ความสัมพันธ์ทางนิเวศวิทยาของป่าเป็นอย่างดี ฉะนั้น การอนุรักษ์หรือการพัฒนาที่ดีควร ผลสมผสานให้เข้ากับวัฒนธรรมพื้นฐานและภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่าไปทำลายภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สั่งสมมานานนับศตวรรษ

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้น หน่วยงานของรัฐจะต้องยอมรับฟัง ความคิดเห็นจากคนในชุมชน เพราะประชาชนในชุมชนคือผู้ใช้ทรัพยากรป่าไม้ และรู้ปัญหาที่เกิด ขึ้นได้ดีกว่าพนักงานของรัฐ ซึ่งเป็นผู้วางนโยบายต่าง ๆ ดังนั้น จะต้องเห็นความสัมพันธ์ของคน ที่ อยู่ในชุมชน กับป่าไม้ เพื่อสร้างความเข้าใจอันดี และความร่วมมือกันตลอดจนองค์กรชาวบ้าน ยอมรับและเห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้

5. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

4.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นงานที่ยากต้องใช้เวลาใช้เงินใช้คนจำนวนมาก จึงจะสำเร็จได้ที่สำคัญต้องใช้วิญญานที่ศรัทธาต่อความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ พุทธศาสนาเกิดมา จากการเรียนรู้ธรรมชาติ ธรรมชาติจึงเสมือนผู้ให้กำเนิดพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงต้อง กตัญญูต่อธรรมชาติ หน่วยงานรัฐก็ต้องเอาจริงเอาจังกับการปกป้องคุ้มครองป่าไม้ สัตว์ป่า และธรรมชาติ ด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า กฎหมาย และชาวพุทธก็ต้องคุ้มครองปกป้องภัยให้กับ ธรรมชาติด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า ธรรมะ

4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้เขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเพียงเขต ป่าสงวนแห่งชาติที่ได้ประกาศเป็นป่าอนุรักษ์ และศึกษาเพียงแ่งมุดเดียวเท่านั้น จึงน่าที่จะมี การศึกษาป่าสงวนแห่งชาติในแ่งมุดอื่นอีกกล่าวคือ

4.2.1 ลักษณะสภาพที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ โดยศึกษาเรื่องสมุนไพร และ การรักษาโรค

4.2.2 ผลกระทบของป่าสงวนแห่งชาติ ที่มีต่อการดำรงชีวิตชาวบ้านใน ชุมชนนั้น ๆ

4.2.3 ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบศักยภาพของการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนในพื้นที่ต่าง ๆ

4.2.4 ศึกษาวิจัยอิทธิพลที่เข้ามาคุกคามต่อป่าสงวน เป็นเหตุให้ปริมาณพื้นที่ป่าลดลง หรือเสื่อมสูญไป เนื่องมาจากปัจจัยอะไรบ้าง

4.2.5 ศึกษาคุณค่าทางโภชนาการของอาหารธรรมชาติ จากป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูลรวมทั้งการส่งเสริมวิธีบริโภคที่เหมาะสม รวมทั้งอาหารธรรมชาติในแง่เป็นแหล่งรายได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Rajabhat Mahasarakham University